

K vývoji publikování odborných sdělení v 21. století

Ti starší z badatelů si ještě pamatují dobu, kdy literární rešerše znamenala vyhledávání v knihovně nad *Chemical Abstracts* a posléze vyhledávání článků v primární literatuře – pokud ovšem tato byla v dané knihovně či v jiné knihovně tehdejšího Československa k dispozici. A pokud zde nebyly příslušné časopisy dostupné, použila se některá z předtištěných cizojazyčných kartiček vyjadřujících uctívou prosbu o zaslání, doplnila se v ní specifikace daného článku a zaslala se autorovi v naději, že tento vezme svůj reprint a žadatelovi jej zašle. Získání článku se tak i v kladném případě počítalo na týdny. Čas oponou trhnul a pro současně – zejména mladé badatele – je často považováno za nepřijatelné, aby se k nim plný text požadovaného článku nedostal okamžitě na obrazovku osobního počítače. Rychlé osobní počítače ani svět propojený pavučinou jejich sítí tomu v zásadě nebrání, proti jsou spíše záležitosti týkající se licenční a finanční politiky, které určují velká vydavatelství odborné literatury. Akademická a výzkumná pracoviště samozřejmě mají zájem o otevřené a bezplatné zveřejňování intelektuální produkce. Proto je jejich přirozenou snahou zavádět „open access“ – tj. otevřený online přístup k odborným informacím, který je alternativou k tradičnímu šíření vědeckých poznatků. Tento otevřený přístup může být zajišťován buď autoarchivací článků v otevřených repositářích nebo publikováním v otevřených časopisech. Přičemž publikování v otevřených repositářích naráží často na subtilní výklad copyrightu a publikování v otevřených časopisech na peníze, neb si lze obtížně představit, že je třeba zaplatit desetinu z ročních peněz na provoz z celého grantu GAČR za jednu publikaci. Zpřístupnění výsledků výzkumu je často i závaznou podmínkou poskytovatelů výzkumných grantů. Důležitou roli ve snahách o otevřený přístup k odborným informacím představuje fakt neustále se zvyšujícího počtu i ceny odborných časopisů. Kromě finančních úspor pro vědecké instituce konzumující odborné informace s sebou open access může přinést i výrazný efekt celospolečenský, spočívající v podstatném zvýšení informačního dopadu publikovaných statí.

V listopadu 2013 bylo vydáno společné prohlášení Evropské fyzikální společnosti (EPS) a Asociace evropských chemických společností (EuCHEMS) – viz http://www.euchems.eu/fileadmin/user_upload/home/EPS_Managing_the_Transition_to_Open_Access_Publication.pdf. Tento dokument formuluje podmínky pro přechod k „open access“ publikování, jež by respektovaly potřebu učinit dokumenty podporované z veřejných zdrojů volně přístupné při zachování vysoké kvality článků prostřednic-

tím recenzního řízení, jejich bezpečnou archivaci a úspěšnou mezinárodní spolupráci. Přehled v současnosti plně otevřených časopisů lze nalézt v *Directory of Open Access Journals – DOAJ* na adrese <http://www.doaj.org>. Náš časopis *Chemické listy* je v tomto adresáři též uveden, neboť poskytujeme volné prohledávání našeho časopisu na úrovni článků již od roku 1997.

Chemické listy jsou časopisem spolkovým, články vycházejí v jazyku českém či slovenském, ve výjimečném případě, pokud si redakce článků vyžádá od zahraničního autora, i v jazyku anglickém. Vydavatelem časopisu je Česká společnost chemická. Na letošním lednovém zasedání Hlavního výboru společnosti byla vznesena připomínka, zda by *Chemické listy* neměly být publikovány v angličtině. V následující diskusi se Hlavní výbor shodl na názoru, že *Chemické listy* by měly být i nadále vydávány v češtině, neboť představují platformu spolkovou, jsou zdrojem informací o českém odborném názvosloví, vede se zde diskuse k chemickému vzdělávání a prostřednictvím bulletinových čísel se šíří spolkové zprávy atd. Odbornou náplň tvoří i nadále přehledné články a statě seznamující odbornou veřejnost s novými laboratorními přístroji či postupy. Redakční kruh si je nicméně vědom (a zazněl již i takový hlas z odborné veřejnosti), že anglická verze článku by mohla zvýšit jak citovanost časopisu, tak i zájem českých autorů o publikování v tomto časopisu. Pro takové případy nabízíme následující řešení.

Pokud si český autorský tým bude přát, je možno, vedle české verze jejich práce, která bude standardně otištěna, uveřejnit na webu *Chemických listů* i verzi anglickou, a to formou attachmentu, přičemž obě verze dohromady budou formálně tvořit jednu publikaci a jeden záznam např. ve *Web of Science*. Anglická verze nebude mít průběžné číslování. V případě existence anglické verze bude uvedeno pod anglickým souhrnem upozornění na přítomnost verze anglické – *English translation available in online version*. Na začátku anglického textu bude upozornění, že tato verze neprošla jazykovou úpravou v redakci a za správnost ručí pouze autoři. Kromě vlastního textu tedy musí autoři převést do angličtiny i veškerý pomocný aparát, tj. např. adresy pracovišť, klíčová slova, legendy k obrázkům a schémátům, popisy křivek v obrázcích, hlavičky tabulek apod. Další informace o této nadstavbě naleznou autoři v *Pokynech pro autory uveřejněných na webu Chemických listů*.

Pavel Chuchvalec